

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора, головного наукового співробітника лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України **Єльнікової Галини**

Василівни на дисертаційне дослідження **Шевчук Марини**

Олександрівни «Управління процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики засобами педагогічного

проектування», подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою

1. Актуальність обраної теми.

В умовах оновлення суспільно-економічного життя, розвитку національної системи освіти постає необхідність модернізації процесу професійної підготовки майбутнього вчителя, переведення її на компетентнісну основу. У цьому контексті, як зазначає автор, актуалізується питання управління процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів різного фаху, і конкретно учителів музики (с. 1 автор. та с 5 дис.). Актуальність дослідження проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засобами педагогічного проектування зумовлена реалізацією в Україні курсу освітніх реформ вищої школи, що має задовольнити потреби особистості у здобутті освітньо-кваліфікаційного рівня відповідно до її здібностей та забезпечити якісну фахову підготовку для подальшої її реалізації у професійній діяльності.

Дисертаційне дослідження Шевчук Марини Олександрівни спрямоване на подолання низки протиріч між: соціальними вимогами, що висуваються до вчителя як компетентного конкурентоспроможного фахівця та існуючою системою його професійної підготовки у вищому начальному закладі; потребою в ефективному управлінні процесом компетентнісного зростання студентів та недостатньою розробленістю науково-методичних засобів управління цим процесом; накопиченим досвідом управління

процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики та відсутністю ефективних моделей управління на основі інноваційних педагогічних технологій (с. 2 автор. та с. 7 дис).

На об'єктивну потребу розв'язання означених суперечностей спрямований науковий пошук дисертантки. Тому обрана нею тема дослідження є актуальною.

2. Ступінь обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна та повнота викладу в опублікованих працях.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Університету менеджменту освіти НАПН України «Теоретичні та методичні засади управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи на основі компетентнісного підходу в межах європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу» (ДР № 0112U001593). Тема дослідження узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 25 лютого 2014 року)..

Наукова праця Шевчук Марини Олександрівни відрізняється самостійністю обґрунтування досліджуваних питань. Вивчення наукових праць *вітчизняних* (Н. Бібік, Г. Дмитренко, І. Драч, І. Зязюн, О. Овчарук, О. Пометун, В. Крижко, В. Маслов, В. Олійник, З. Рябова, Л. Сергесва, ін.) та *зарубіжних* (С. Архангельський, В. Болотов, Дж. Дьюї, Н. Кузьміна, А. Маркова, А. Хуторський, ін.) авторів з питань організації професійної підготовки майбутніх учителів у контексті компетентнісного підходу дозволило ґрунтовно висвітлити теоретичні засади дослідження, сформулювати його вихідні положення.

Здобувачка здійснила порівняльний аналіз понять «компетенція» та «компетентність», з'ясувала дефініції «професійна компетентність» і «професійна компетентність вчителя», розглянула загальну структуру професійної компетентності.

Важливим для рецензованого дослідження є визначення поняття «професійна компетентність вчителя музики» як здатність на основі знань, умінь, досвіду, цінностей, ставлень, індивідуальних та особистісних якостей ефективно розв'язувати професійні проблеми, що виникають у процесі здійснення музично-педагогічної діяльності (с.7 автор. та с. 24 дис.).

Заслуговує на увагу визначення поняття «управління процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики» як вид діяльності, що забезпечується сукупністю впливів колективного суб'єкту управління, які здійснюються з певною метою, охоплюють всі фактори освітнього середовища і забезпечують готовність студентів ефективно розв'язувати професійні проблеми, що виникають у музично-педагогічній діяльності, та здійснювати цілеспрямований саморозвиток в умовах, що динамічно змінюються (с. 7 автор. та с. 31 дис.)

Для вивчення існуючого стану управління процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики засобами педагогічного проектування здобувачка виділила критерії і рівні сформованості професійної компетентності та розглянула результати констатувального етапу експериментальної частини дослідження. Так, було виявлено, що у 62,2% студентів рівень сформованості професійної компетентності відповідає низькому та середньому. Пошуки шляхів підвищення цих рівнів впевнили в необхідності наукового управління даним процесом з використанням засобів педагогічного проектування (с. 8 автор. та 81 дис.).

На основі вивчення наукових досліджень А. Наїна, А. Новікова, І. Петрова було визначено засоби педагогічного проектування як інструменти емоційного впливу на свідомість та почуття людини, який включає стратегічне планування, аналіз, проектування, впровадження, реалізацію і рефлексію (с. 9 автор. та 93–94 дис.).

Певним внеском в теорію підготовки педагогів є розроблена Шевчук Мариною Олександрівною модель управління процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики засобами педагогічного проектування, яка представлена такими модулями:

концептуально-нормативним, змістовим, організаційно-функціональним та діагностико-результативним. Кожен модуль має певні компоненти. Для практичного застосування модель унаочнює системність і цілісність завершеного управлінського циклу формування професійної компетентності, що включає методологічні основи управління, форми, методи, функціональний зміст й засоби педагогічного проектування, а також діагностику рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх вчителів музики. Науково-педагогічні працівники, що здійснюють навчання студентів з використанням проектних технологій мають можливість системно уявити цей процес (с. 11 автор. та 97 дис.).

Здобувачкою обґрунтовані й розроблені педагогічні умови, що створюють діалектичну єдність, є необхідними і важливими для ефективного управління процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики засобами педагогічного проектування: створення діалогічного середовища, організація самодіяльного навчального простору, побудова емпатійного спілкування, формування домінанти успіху, створення спільної модальності пошуку, організація активної навчально-педагогічної практики (с. 12 автор. та 116–128 дис.).

За результатами експериментальної перевірки моделі зафіксовано приріст показників сформованості професійної компетентності майбутніх вчителів музики на 18,5 % (с.17 автор. та 187 дис.). Це підтверджує продуктивність діяльності науково-педагогічних працівників, що використовують проектні технології, та результативність формування професійної компетентності при застосуванні розробленої моделі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: *вперше* теоретично обґрунтовано та розроблено модель управління процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики засобами педагогічного проектування; *визначена низка ключових* понять – «професійна компетентність вчителя музики», «управління процесом формування професійної компетентності вчителя музики», «засоби педагогічного проектування в управлінні процесом формування професійної

компетентності», «управління формуванням професійної компетентності майбутніх вчителів музики засобами педагогічного проектування»; *розроблено* критерії та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх вчителів музики; *удосконалено* науково-методичні засоби управління процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики; *дістали подальшого* розвитку теорія та практика управління процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики (застосування в управлінні засобів педагогічного проектування).

Результати дисертаційного дослідження досить повно відображені у 16 наукових працях (12 одноосібних), з яких 14 статей, опублікованих у фахових виданнях, 2 навчально-методичних комплекси, 1 навчальному посібнику.

3. Достовірність одержання результатів дослідження.

Достовірність одержання результатів підтверджені теоретичними й емпіричними методами дослідження, що адекватні завданням, та результатами експериментальної перевірки з математичною обробкою отриманих даних. Позитивна динаміка показників рівня професійної компетентності майбутніх вчителів музики наочно представлена діаграмами.

Висновки переконливо описують результати дослідження, корелюють з поставленими завданнями і зазначають ступінь їх вирішення.

Достовірність практичних розробок здобувачки підтверджені відповідними довідками впровадження. Результати дослідження впроваджено в освітній процес Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Житомирського державного університету імені Івана Франка, Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського.

4. Теоретична та практична цінність дослідження для науки та практики. Шляхи використання результатів дослідження.

Суттєвим науковим результатом виконаного дисертаційного дослідження є обґрунтована дисертанткою і представлена у вигляді моделі система управління процесом формування професійної компетентності

майбутніх вчителів музики засобами педагогічного проектування.

Результати дослідження мають наукову новизну і складають певну цінність для науки і практики. Практичне значення дослідження полягає у розробленні навчально-методичного посібника «Проектні технології у виховній діяльності»; створенні банку навчально-виховних проєктів майбутніх вчителів музики; розробленні засобів педагогічного проектування в управлінні процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики, розробленні рекомендацій щодо впровадження моделі управління процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики засобами педагогічного проектування в системі вищої освіти. Втім, на нашу думку, недостатньо представлені завдання для студентів фахового спрямування й банк проєктів, заявлений в науковій новизні результатів дослідження.

Матеріали дослідження можуть бути використані в практиці роботи викладачів вищих навчальних закладів з метою удосконалення процесу управління формуванням професійної компетентності майбутніх вчителів музики.

5. Оцінка оформлення дисертації і змісту автореферату.

Дисертація та автореферат оформлені згідно з вимогами до кандидатських дисертацій.

Структура дисертаційної роботи характеризується продуманістю, послідовністю і збалансованістю складових і підпорядкована реалізації мети та основних завдань дослідження.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел із 220 найменувань. Додатки розміщено на 7 сторінках. Основний зміст дисертаційної роботи викладено на 188 сторінках й містить 32 таблиці, 23 рисунка. Загальний обсяг дисертації складає 218 сторінок.

Зміст і структура автореферату повністю відображають основні положення дисертації.

6. Дискусійні положення і критичні зауваження по роботі:

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення результатів дослідження, вважаємо за доцільне висловити деякі зауваження та побажання:

1. Назва першого розділу «Теорія та практика проблеми управління процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики засобами педагогічного проектування» ширше назви теми дисертації. На нашу думку, доцільніше було б його назвати «Управління процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики засобами педагогічного проектування як проблема педагогічної науки і практики».

2. У дисертаційному дослідженні аналізуються наукові праці деяких зарубіжних авторів, таких, як Г. Емерсон, І. Зимня, М. Мескон, Дж. Равен, М. Уоллс, А. Хуторський, ін. Проте цілісного уявлення про використання зарубіжного досвіду для вирішення досліджуваного питання не складається. Враховуючи інтеграцію вітчизняної освітньої системи в Європейський простір, було б доцільно поставити дослідницьку задачу і виокремити спеціальний підрозділ в дисертації, присвячений зарубіжному досвіду з управління процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів.

3. На с. 34, 35, 60, 159 дисертації зустрічається словосполучення «рефлексивна майстерність». Не зовсім зрозуміло, як тлумачить його дисертантка. Адже вона одночасно вживає означення «рефлексивна компетентність» як складова професійної компетентності. А в літературних джерелах використовується поняття рефлексивної *культури* як необхідної умови формування і розвитку професійної майстерності.

4. У роботі, крім анкет і опитувальників, необхідно було б збільшити кількість завдань на використання засобів педагогічного проектування в управлінні процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики; на розроблення уроків музики з використанням проектних технологій, на розкриття суті педагогічного проектування при плануванні занять тощо. Це дало б змогу продемонструвати розроблений і використаний

Вами в експерименті інструментарій для вимірювання рівнів сформованості кожного компонента професійної компетентності на кожному етапі впровадження моделі.

5. На наш погляд, додатки в дисертації не повною мірою виконали своє призначення. До додатків доцільно було б включити такий допоміжний матеріал, як протоколи й акти випробувань, розрахунки результативності впровадження; досліджений фактичний матеріал – фрагменти уроків, навчальних комплексів, приклади наповнення професійних портфоліо, розроблені студентами творчі проекти занять тощо.

Зроблені зауваження носять дискусійний характер і тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку наукового дослідження.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертація Шевчук Марини Олександрівни «Управління процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики засобами педагогічного проектування» є завершеним, цілісним науковим дослідженням, яке за своїм змістом, рівнем новизни, теоретичного і практичного значення отриманих результатів відповідає вимогам до кандидатських дисертацій пп. 9, 11, 12-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., а її автор Шевчук Марина Олександрівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.06 – теорія і методика управління освітою.

Офіційний опонент,
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
лабораторії технологій професійного
навчання Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України

